

Sabina Jurič

Medgeneracijski prenos elementov starševstva, religioznost staršev in odrasla navezanost otrok. Doktorska disertacija. Mentor Vinko Potočnik. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, 2013. IX, 460, xxi str.

Sabini Jurič, diplomirani psihologinji, je po uspešnem magistrskem študiju in po neposrednem prehodu na doktorski študij senat Univerze v Ljubljani dne 11. junija 2009 potrdil temo in dispozicijo disertacije z naslovom Medgeneracijski prenos elementov starševstva, religioznost staršev in odrasla navezanost otrok. Kandidatka je spomladi 2013 doktorsko raziskavo končala, ocenila jo je komisija v sestavi prof. dr. Christian Gostečnik, prof. dr. Stanko Gerjolj in prof. dr. Matija Svetina. Zagovor disertacije pred komisijo je kandidatka uspešno opravila dne 26. junija 2013, dne 9. decembra pa je bila na Univerzi v Ljubljana promovirana za doktorico znanosti.

Avtorica v doktorski študiji izhaja iz strokovnih predpostavk, da družina kot skupnost in vzgoja staršev s svojimi zakonitostmi pomembno definirata posameznikov psihosocialni razvoj. Osredotoča se predvsem na elemente starševske vzgoje, ki izhajajo neposredno iz interakcije otrok in staršev, in na medgeneracijski prenos teh elementov. Način odnosa med starši in otroki, ki ga močno zaznamujeta starševska zgodnja senzitivnost in odzivnost na otrokove potrebe, se kaže v otrokovi navezanosti na starše. Zgodnja navezanost pa pomeni prototip poznejših ljubezenskih in tudi vrstniških odnosov.

Avtorica se osredotoča na štiri raziskovalna vprašanja, ki jih razčleni v teoretičnem delu, v empiričnem delu pa nanje išče odgovora: Kateri so pomembni elementi oziroma kategorije starševske vzgoje? V kolikšni meri se posamezne vzgojne kategorije in vzgojni stili medgeneracijsko prenašajo? V kolikšni meri so vzgojni stili in vzgojne kategorije povezani z odraslo navezanostjo udeležencev? Kako se vzgojni stili in pomembni elementi vzgoje povezujejo z religioznostjo staršev?

Teoretični del disertacije je pet poglavij, v katerih so podrobneje razčlenjeni tematika raziskovalnih vprašanj in izsledki dosedanjih tujih in domačih raziskav na tem področju: vloga družine in pomen starševske vzgoje, že raziskane in metodološko potrjene vzgojne kategorije drugih avtorjev, načini medgeneracijskega prenosa starševskih izkušenj na potomce, povezanost vzgoje in njena vloga pri navezanosti in pomen religioznosti družine pri njenem funkcioniranju.

Empirični del disertacije je razdeljen na dva dela. V prvem delu avtorica s kvalitativnimi metodami išče za udeležence pomembne vzgojne kategorije. Štiriindevetdeset udeležencev je odgovarjalo na dvanajst vprašanj polstrukturiranega intervjuja, iz katerih je avtorica v skladu z utemeljeno teorijo (*Grounded Theory*) z odprtim kodiranjem pridobila vzgojne kategorije, nato pa jih z osnim kodiranjem združila v nadkategorije I. reda in tako pridobila šest pozitivnih in pet negativnih

nadkategorij, te pa je nato povezala v eno pozitivno in v eno negativno nadkategorijo III. reda.

V drugem, kvantitativnem delu empiričnega dela je sodelovalo štiristo šestdeset trigeneracijskih družin. Mladostniki, njihovi starši in stari starši po materini strani so reševali enake vprašalnike: vprašalnik starševskih kategorij (sestavljen iz kategorij vzgoje, pridobljenih v prvem, kvalitativnem delu raziskave), vprašalnik starševske avtoritete (PAQ), vprašalnik medosebnih odnosov (RQ) in nekatera vprašanja o religioznosti staršev in o vplivu teh vprašanj na vzgojo otrok.

Rezultati kažejo, da je bila večina udeležencev vzgajana v avtoritativnem vzgojnem stilu, ki otroku daje veliko sprejemanja in jasnih omejitev. Izraženost omejenega stila se je medgeneracijsko krepila. Strogi, avtoritarni vzgojni stil pa je nižje izražen, njegova moč se je pri medgeneracijskem prenosu s starih staršev na starše zmanjševala, drugače pa se je po očetovi strani njegov vpliv na otroke povečeval, po materini strani pa je še dalje upadal. Permisivni vzgojni stil je bil pri vseh udeležencih najmanj izražen. Njegova moč je pri prenosu s starih staršev na starše slabela, v naslednji generaciji staršev (očetov in mater) pa se je pri vzgoji njihovih otrok povečala, predvsem po materini strani.

Iz intervjujev pridobljene pozitivne kategorije (sodelovanje z otrokom, jasno postavljene meje otroku, pomoč pri doseganju samostojnosti otroka, sprejemanje otroka, možnost izražanja in uveljavljanja otroka in ljubeč zakonski odnos) so bile v vzorcu visoko izražene. Njihova moč se je medgeneracijsko povečevala. Negativne vzgojne kategorije (otrokovo pogrešanje starša, pritisk nad otrokom, neupoštevanje otroka, grobi posegi v otroka, neljubeč zakonski odnos) so bile srednje oziroma nizko izražene, njihova moč se je medgeneracijsko zniževala.

Vzgoja staršev se je kazala v odrasli navezanosti udeležencev. Avtoritativno vzgajani udeleženci so bili v največji meri varno navezani, strogi, avtoritarni vzgojni stil pa je odseval v večjem deležu plašno-izogibajoče oziroma odklonilno-izogibajoče navezanih. Permisivni vzgojni stil je bil bolj izražen pri preokupirano navezanih udeležencih. Visoka izraženost pozitivnih vzgojnih nadkategorij je bila značilna za varno navezane udeležence. Visoko izražene negativne vzgojne nadkategorije so se povezovale z vsemi tremi stili nevarne navezanosti.

Osvetlitev rezultatov z vidika religioznosti staršev je med drugim pokazala, da so matere pri vseh udeležencih bolj religiozne kakor očetje, materina religioznost pa zato močnejše vpliva na njihov pristop do otrok. Religiozni starši so otroke vzgajali bolj avtoritativno, imeli pa so bolj ljubeč zakonski odnos, z otrokom so več sodelovali in ga bolj spodbujali k samostojnosti.

Disertacija odpira številna izhodišča za nadaljnja raziskovanja, obenem pa evidentira dragocene elemente za aplikacijo pri delu z mladostniki in z odraslimi, predvsem v pedagoški in v klinični praksi.

Vinko Potočnik

Anica Koprivc Prepeluh

Posledice ne-varne navezanosti v odnosu mati-hči in njeno preoblikovanje v odnosu terapevtka-klientka. Doktorska disertacija. Mentor Tomaž Erzar. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, 2013. X, 395 str.

Anica Koprivc Prepeluh je v letošnjem letu pod mentorstvom izr. prof. dr. Tomaža Erzarja z odliko zagovarjala doktorsko disertacijo z naslovom Posledice ne-varne navezanosti v odnosu mati – hči in njeno preoblikovanje v odnosu terapevtka – klientka. V nalogi je preučevala razvoj varne oziroma ne varne navezanosti v odnosu mati – hči in dejavnike, ki sooblikujejo ta razvoj v družinskem sistemu odnosov. Med temi dejavniki izpostavlja nevrološke strukture v možganih, čustveno regulacijo, sociokulturne vidike spola in modeliranja ženske spolne vloge, nasilje v družini in relacijsko travmo. V luči njenih spoznanj se ženska odprtost za odnose pokaže hkrati kot prednost pri vzpostavljanju stika in uglašenosti in kot breme, ki vodi v viktimizacijo, v slabo samopodobo in v soodvisnost. Predmet kvalitativno zasnovane raziskave v disertaciji so bila oblikovanje in terapevtsko vodenje skupine za ženske z dediščino ne varne navezanosti z materjo ter tudi preoblikovanje te navezanosti prek ženskih odnosov v skupini v bolj funkcionalne vzorce odzivanja, čustvovanja in mišljenja.

Naloga Anice Koprivc Prepeluh obsega 395 strani in vsebuje trinajst poglavij s številnimi podpoglavji, ki v prvem, teoretično preglednem delu naloge podrobno analizirajo razvoj navezanosti, nasilje in travmatične izkušnje v družini in razreševanje teh izkušenj v odrasli dobi. V osmem poglavju se analiza osredotoči na teološki pogled na psihoterapevtsko delo, sledijo metodološki uvod v raziskavo, v dvanajstem in v trinajstem poglavju pa rezultati raziskave in interpretacija. V drugem delu naloge avtorica predstavi raziskavo o poteku skupine za ženske, ki jo je organizirala in vodila skupaj s sodelavko na Zakonskem in družinskem inštitutu v Novem mestu. Načrt raziskave je bil kvalitativen in procesno naravn, tako da razgrinja številne vidike medosebne dinamike v skupini in zunaj nje in postopni proces vzpostavljanja varnosti in zaupanja. V izhodišču študije je avtorica jasno opredelila raziskovalno vprašanje, ki zadeva preoblikovanje ne varne navezanosti mati – hči iz izvorne družine v varnejšo navezanost ob odnosu terapevtka – klientka. Študija je imela šest ciljev in tri osnovne hipoteze. Raziskava je potekala na podlagi kvalitativnih metod analize vsebine in utemeljene teorije, vsem klientkam pa so bili razdeljeni tudi vprašalniki ECR-R za ugotavljanje varne oziroma ne varne navezanosti.

Za študij koncepta varne – nevarne navezanosti v luči relacijske družinske teorije in terapije avtorica uporabi obsežen bibliografski opus. Disertacijo odlikuje dobro poznavanje širokega polja literature o obravnavani problematiki ter iskrena in raziskovalno odprta terapevtska drža. V nalogi avtorica razvije in definira teoretsko-analitski in aplikativni koncept varne – nevarne navezanosti, kritično ovrednoti teoretične vidike fenomena varne – nevarne navezanosti mati – hči z vidika

teorije navezanosti in z vidika relacijske družinske terapije in teorije, dokaže povezavo med tipom navezanosti in sposobnostjo vzpostavljanja razmejitev pri klientkah in pri njihovih materah in opiše proces predelave nefunkcionalnih vzorcev v terapevtski skupini. Rezultati raziskave kažejo, da predelava ne varne navezanosti in s tem nefunkcionalnih vzorcev zahteva terapevtkino aktivno vključenost v odnos klientka –terapevtka, lahko pa poteka tudi v trojici klientka – mati – terapevtka. To ugotovitev potrjuje tudi analiza podatkov v pilotski skupini, ki kaže na pozitivne učinke terapevtskega procesa v skupini udeleženk, zlasti kar zadeva samopodobo in zadovoljstvo v življenju.

Tomaž Erzar